

Ольга Зигрій,

доцент, кандидат економічних наук, доцент
кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного
університету.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7092-5306>

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ

У статті здійснено комплексне дослідження міжнародно-правових механізмів захисту прав людини в умовах вимушеної міграції, що зумовлена повномасштабною війною РФ проти України та посиленням екологічних викликів. Проаналізовано сучасний стан міжнародно-правового регулювання правового статусу українців, які вимушено залишили територію України внаслідок збройної агресії. Визначено основні гарантії забезпечення їхніх фундаментальних прав й свобод у державах перебування. Особливу увагу приділено дослідженню міжнародних стандартів захисту біженців і переміщених осіб, принципу невідворнення, механізму тимчасового захисту та практики застосування міжнародних договорів у сфері прав людини. У рукописі акцентовано, що збройні конфлікти дедалі частіше супроводжуються масштабними екологічними наслідками, які безпосередньо впливають на посилення міграційних процесів та формування нових категорій осіб, що потребують міжнародного захисту.

Встановлено, що чинна система міжнародного права не забезпечує належного комплексного регулювання питань екологічної міграції, а міжнародні механізми захисту залишаються фрагментарними та недостатньо адаптованими до сучасних викликів. Обґрунтовано необхідність удосконалення міжнародно-правових інструментів шляхом формування універсальної нормативної бази, спрямованої на забезпечення ефективного захисту осіб, переміщених унаслідок поєднання воєнних та екологічних факторів. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, зокрема формально-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний, логіко-юридичний та метод правового аналізу.

Ключові слова: екологічна міграція, права людини, вимушена міграція, біженець, міжнародний захист, тимчасовий захист, правовий статус.

Zyhrüi O.

Human rights in conditions of forced migration: international legal protection of ukrainians abroad in the context of war and environmental challenges

The relevance of the research is обусловед by the unprecedented scale of forced displacement of the Ukrainian population, as well as by the increasing interconnection between armed conflicts, environmental degradation, and migration processes. Contemporary international legal regulation faces significant difficulties in ensuring effective protection of persons displaced simultaneously by military actions and environmental factors, which determines the scientific and practical significance of the study.

The purpose of the article is to analyse the current state of international legal regulation concerning the protection of Ukrainians who were forced to leave the territory of Ukraine as a result of armed aggression, to identify the main guarantees of their fundamental rights and freedoms in host states, and to determine the shortcomings of existing international legal mechanisms in the field of environmental migration protection. Particular attention is devoted to the examination of international standards for the protection of refugees and displaced persons, the principle of non-refoulement, the mechanism of temporary protection, and the implementation of international human rights treaties.

The methodological basis of the research is formed by general scientific and special legal methods of cognition, including formal-legal, comparative-legal, systemic-structural, logical-legal, and legal analysis methods. The application of these approaches made it possible to comprehensively assess the current trends in the development of international migration law and to identify the peculiarities of legal regulation regarding the protection of displaced persons under conditions of war and environmental instability.

The study found that the current system of international law does not provide a comprehensive legal framework for regulating issues related to environmental migration, and existing international protection mechanisms remain

fragmented and insufficiently adapted to modern global challenges, which are increasingly accompanied by large-scale environmental consequences. Proposals are made to improve international legal instruments by developing a universal regulatory framework aimed at ensuring effective protection of persons displaced as a result of the combined impact of military and environmental factors.

Keywords: *environmental migration, human rights, forced migration, refugee, international protection, temporary protection, legal status.*

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія РФ проти України спричинила безпрецедентні масштаби вимушеної міграції населення, що стало одним із найбільших гуманітарних викликів сучасності. Це у свою чергу актуалізувало питання забезпечення їхніх фундаментальних прав і свобод відповідно до міжнародних стандартів у сфері прав людини та міжнародного захисту біженців. Проте сучасні міграційні процеси дедалі частіше формуються не лише під впливом воєнних дій, а й внаслідок екологічних чинників, які суттєво поглиблюються в умовах збройних конфліктів. Руйнування об'єктів критичної інфраструктури, забруднення довкілля, деградація природних ресурсів та інші екологічні наслідки війни створюють додаткові ризики для життя і здоров'я українців та зумовлюють виникнення нових форм вимушеного переміщення.

Незважаючи на існування розвиненої системи міжнародно-правових гарантій захисту біженців і переміщених осіб, чинне міжнародне право не містить комплексного підходу до регулювання екологічної міграції та правового статусу осіб, які залишають місце проживання внаслідок екологічних катастроф чи деградації довкілля, пов'язаних зі збройними конфліктами. Фрагментарність міжнародно-правового регулювання та відсутність універсального нормативного механізму ускладнюють забезпечення належного рівня захисту прав таких осіб у державах перебування. У зв'язку з цим виникає необхідність наукового осмислення сучасних міжнародно-правових підходів до захисту прав людини в умовах вимушеної міграції, аналізу ефективності існуючих механізмів міжнародного захисту українців за кордоном, а також обґрунтування напрямів удосконалення міжнародного правового регулювання з урахуванням взаємозв'язку воєнних та екологічних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правове регулювання вимушеної міграції неодноразово було предметом дослідження науковців. Зокрема значний внесок здійснили А. Бабенко, Ю. Бузицького, М. А. Доценка, Я. Жупанського, Ф. Заставного, Е. Лібанової, В. Новіка, С. Пирожкова, О. Піскуна, І. Прибиткової, В. Стешенко, С. Стеценко, О. Хомри, М. Шульги, П. Чалого, В. Шаповала тощо. Сучасні дослідження дедалі більше акцентують увагу на комплексному аналізі чинників масового переміщення населення, прогнозуванні динаміки міграційних процесів та оцінці їх соціально-економічних і правових наслідків.

Водночас недостатньо дослідженим залишається взаємозв'язок воєнних та екологічних чинників вимушеної міграції. Це зумовлює необхідність подальших наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення міжнародно-правового забезпечення захисту прав людини в умовах сучасних міграційних викликів.

Метою статті є здійснення комплексного дослідження міжнародно-правових механізмів захисту прав людини в умовах вимушеної міграції, зумовленої воєнними та екологічними чинниками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збройна агресія РФ проти України спричинила одну з найбільших міграційних криз у Європі за останні десятиліття. Мільйони громадян України були вимушені залишити територію своєї держави та скористатися механізмами міжнародного захисту в країнах ЄС, США та ін. державах.

Зростання масштабів екологічної міграції свідчить не лише про загострення екологічних проблем, а й про неспроможність існуючих міжнародно-правових механізмів вчасно реагувати на нові виклики. Існуюча система міжнародного права, на жаль, не містить чіткого визначення статусу осіб, що переміщені з екологічних причин. Дана ситуація має правову невизначеність, що у свою чергу ускладнює реалізацію прав людини. Особливої гостроти дане питання набуває в умовах війни, оскільки екологічні наслідки збройних конфліктів (руйнування інфраструктури, забруднення довкілля, техногенні катастрофи тощо), виступають як додатковий фактор вимушеного переміщення населення.

Відкритим й надалі залишається питання щодо забезпечення гарантій прав людини в умовах вимушеної міграції. При цьому йдеться не лише про класичні категорії біженців, правовий статус яких врегульований міжнародним правом, а про ширше коло осіб, які змушені були залишити місце постійного проживання у зв'язку з збройними конфліктами, екологічною деградацією та зміною клімату. Водночас специфікою сучасної ситуації є поєднання воєнних та екологічних чинників вимушеної міграції. Збройний конфлікт призводить не лише до безпосередньої загрози життю та безпеці населення, а й до погіршення

стану довкілля. Додатково слід враховувати, що значна частина переміщених осіб не перетинає міжнародні кордони, а залишається у межах держави. У зв'язку з чим Керівництво УВКБ ООН 2019 р. прямо виключає стихійні лиха як самостійну підставу для набуття статусу біженця [12, с. 19].

У світовому вимірі функціонує розгалужена система міжнародно-правових актів, спрямованих на захист населення під час збройних конфліктів. До них належать, зокрема, Гаазька конвенція 1907 року про закони та звичаї сухопутної війни, Четверта Женевська конвенція 1949 року про захист цивільного населення під час війни, Перша Женевська конвенція 1949 року про поліпшення становища поранених і хворих у діючих арміях, а також Додаткові протоколи до Женевських конвенцій 1977 року, які деталізують механізми захисту цивільного населення під час міжнародних збройних конфліктів [2, с. 59].

Попри наявність розвиненої системи гуманітарного права, сучасні міграційні процеси, зокрема вимушене переміщення під впливом воєнних та екологічних факторів, виходять за межі класичної моделі його регулювання. Дотримання прав й основоположних свобод людини, що гарантуються Міжнародною хартією прав людини постійно переглядається. Проте чинна система міжнародно-правового захисту не забезпечує належного комплексного регулювання правового статусу осіб, які залишають місце проживання не лише внаслідок збройних конфліктів, але й під впливом екологічних катастроф, деградації довкілля чи інших екологічних загроз, що посилюються в умовах війни.

Передусім доцільно зосередити увагу на категорії осіб, які є особливо чутливими до негативного впливу змін стану довкілля на реалізацію права людини. Йдеться про групи населення, де підвищена вразливість зумовлена сукупність соціально-економічних й демографічних чинників. Сюди відносить місце проживання, вік, стать, бідність, інвалідність, статус корінного населення чи меншини, національне чи соціальне походження, ін. [6, с. 279–281].

Слід зауважити, що міжнародно-правові акти не містять уніфікованого визначення поняття «екологічні права». Водночас положення міжнародних договорів у сфері захисту прав людини та охорони навколишнього природного середовища закріплюють окремі стандарти й гарантії реалізації прав людини в екологічній сфері. Одним із фундаментальних екологічних прав людини визнається право на здорове навколишнє середовище, яке знайшло відображення, зокрема, у преамбулі Орхуська конвенція (1998 р.) й ст. 38 Арабська хартія прав людини (2004 р.). Подальший розвиток концепції цього права простежується у діяльності Програма ООН з навколишнього середовища, а також у сучасній міжнародній правозастосовній практиці.

У науковій літературі та міжнародно-правових документах використовуються різні термінологічні підходи до визначення змісту зазначеного права, зокрема право на чисте, безпечне, сприятливе чи екологічно збалансоване довкілля. Така множинність підходів свідчить про комплексний і багаторівневий характер права людини на належний стан навколишнього природного середовища [8].

Право людини на здорове довкілля закріплюється як у регіональних міжнародно-правових актах у сфері прав людини, так і в міжнародних екологічних угодах, учасниками яких є понад 120 держав. Водночас конституційне та законодавче визнання цього права діє більш ніж у 100 державах світу [7, с. 36].

У науковій літературі зазначена тенденція розглядається як прояв поступової інституціоналізації права людини на здорове довкілля на глобальному рівні, що свідчить про його посилення як самостійного елемента системи міжнародного захисту прав людини [1, с. 29].

У контексті дослідження прав людини в умовах вимушеної міграції особливого значення набувають питання термінологічного визначення та правового статусу осіб, переміщених під впливом екологічних чинників. Міжнародна організація з міграції наголошує, що терміни «екологічний біженець» або «кліматичний біженець» не мають юридично закріпленого визначення в чинних міжнародно-правових актах, що ускладнює їх правову кваліфікацію та застосування відповідних механізмів міжнародного захисту [9, с. 30–31].

У межах проведеного дослідження встановлено, що збройна агресія російської федерації проти України спричинила масштабні та довготривалі негативні екологічні наслідки для довкілля держави. Військові дії охопили значну частину природно-заповідного фонду України, внаслідок чого зазнали істотної деградації близько третини його територій. Зокрема, постраждали десятки об'єктів природно-заповідного фонду, включаючи природні та біосферні заповідники, національні та регіональні природні парки, що свідчить про комплексний характер екологічної шкоди, спричиненої війною.

Окрему групу екологічних втрат становить загроза знищення близько 200 територій Смарагдової мережі – природоохоронних ділянок. Згадані території визначені Бернською конвенцією, метою якої є збереження рідкісних видів флори і фауни та їхніх природних об'єктів [4]. Постійно фіксуються значні

пошкодження Рамсарських водно-болотних угідь міжнародного значення [5]. Їхнє розташування у межах узбережжя Азовського й Чорного морів, а також у нижніх течіях Дунаю і Дніпра, має ключове значення для підтримання глобального біорізноманіття.

Відповідно до даних ООН Україна належить до найбільш замінованих країн світу, що формує довгострокову екологічну загрозу як для населення, так і для природних екосистем. Додатково, масштабні лісові та степові пожежі призводять до знищення природних оселищ рідкісних і зникаючих видів, посилюючи процеси деградації довкілля.

Зазначені обставини підтверджуються висновками попередніх публікацій про те, що екологічні наслідки війни є одним із ключових чинників трансформації сучасних міграційних процесів та формування нових категорій вимушеної міграції з поєднанням воєнних та екологічних детермінантів [14, с. 35]. У цьому контексті докінця не визначеним залишається питання правового статусу українців за кордоном, оскільки більшість із них користуються режимом тимчасового захисту, що не тотожний класичному статусу біженця.

Термінологічна невизначеність у сфері екологічної міграції має лише суттєве практичне значення. Водночас значно ускладнює формування єдиного підходу до правового регулювання й захисту згадуваної категорії осіб та призводить до фрагментації правозастосовної практики на міжнародному рівні. У зв'язку з цим акцент робиться на їх переосмисленні наявних підходів та адаптації до сучасних умов, зокрема ситуації в Україні, де воєнні дії супроводжуються істотними екологічними наслідками.

Усталений підхід, закріплений у Конвенції про статус біженців 1951 р., виходить із того, що статус біженця не поширюється на осіб, які залишають країну походження внаслідок екологічних факторів, зокрема стихійних лих або техногенних катастроф [11]. Така позиція обґрунтовується відсутністю елементу переслідування за ознаками, визначеними Конвенцією (раса, релігія, національність, політичні переконання тощо), а також невибірковою характером екологічної шкоди, спричиненої зміною клімату, яка не пов'язана з індивідуальними характеристиками особи [15, с. 42].

Особи, які тікають від війни, можуть претендувати на статус біженця чи користуватися механізмами тимчасового чи додаткового захисту, що передбачає комплекс правових гарантій. Це право на перебування, доступ до соціальних послуг, освіти й ринку праці. Натомість особи, переміщені з екологічних причин, не мають чітко визначеного міжнародно-правового статусу. Чинні міжнародні договори не визнають екологічні фактори як самостійну підставу для надання статусу біженця. У загальному це призводить до ситуації, що особи не можуть скористатися повним обсягом міжнародного захисту. У більшості випадків вони підпадають під загальні норми міжнародного права прав людини або національного законодавства держав перебування [13, с. 248]. Така ситуація зумовлює фрагментарність і нерівномірність їх правового становища.

Для українців, які потерпають від війни і виїхали за кордон, застосовується спеціальний механізм тимчасового захисту прийнятий ЄС у 2022 році. Цей режим передбачає спрощену процедуру надання захисту без необхідності індивідуального визначення статусу біженця. Такий механізм забезпечує швидкий доступ до базових прав – право на проживання, доступ до ринку праці, соціальні гарантії, медичне забезпечення, освіти. Проте зазначений інститут має тимчасовий характер і не вирішує питання довгострокового правового статусу особи.

Екологічні наслідки війни створюють нову категорію ризиків, які не в повній мірі охоплюють наявні правові механізми. Насамперед це свідчить про формування комплексного типу вимушеної міграції, що поєднує ознаки як воєнної, так і екологічної міграції. У таких умовах постає необхідність адаптації міжнародно-правових підходів до захисту прав людини з урахуванням багатофакторного характеру сучасних міграційних процесів. Правова ситуація категорії осіб, котрі зазнають впливу екологічних наслідків збройних конфліктів, фактично опиняється поза межами повноцінного міжнародно-правового захисту.

Відмінність полягає в тому, що воєнна міграція має чітке правове регулювання й гарантії захисту. Екологічна міграція характеризується відсутністю визначеного статусу та фрагментарністю правового захисту. Попри відсутність обов'язкових міжнародно-правових норм, у межах системи ООН спостерігається поступове формування, так званого, «м'якого права» у сфері екологічної міграції. Загальні принципи у розвитку міждержавної співпраці у сфері захисту екологічних мігрантів закладено у Керівних принципах з питань внутрішнього переміщення, у Глобальному договорі про міграцію та інших документах [3; 10]. Проте всі ці механізми не забезпечують повноцінного правового захисту, а мають лише рекомендаційний характер й відіграють важливу роль у формуванні стандартів поведінки держав й створюють передумови для подальшої кодифікації відповідних норм.

На основі цього можна констатувати існування суттєвої нормативної прогалини у міжнародному праві, яка проявляється у відсутності комплексного підходу до регулювання екологічної міграції. Дана ситуація не лише ускладнює координацію міжнародних зусиль, а й підвищує рівень соціальної та правової вразливості екологічних мігрантів. Міжнародно-правовий захист мігрантів суттєво відрізняється залежно від причин міграції, див. табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика правового регулювання вимушеної міграції

Критерій	Вимушена міграція внаслідок війни	Екологічна міграція
Нормативно-правове регулювання	Наявне чітке міжнародно-правове регулювання	Відсутнє комплексне міжнародно-правове регулювання
Правовий статус осіб	Визнається статус біженця або надається тимчасовий захист	Відсутній уніфікований міжнародно-правовий статус
Механізми захисту	Існують усталені міжнародні механізми захисту	Відсутній єдиний універсальний механізм
Обсяг прав та гарантій	Забезпечується широкий спектр прав і свобод	Захист має фрагментарний та обмежений характер

Джерело: сформовано самостійно автором.

Табл. 1 представляє суттєву асиметрію у підходах міжнародного права до регулювання різних видів вимушеної міграції. Зокрема міграція спричинена війною має визначений правовий статус осіб з гарантованим обсягом прав. Водночас екологічна міграція залишається недостатньо врегульованою із відсутністю уніфікованого статусу й єдиного механізму захисту, що зумовлює фрагментарний характер правового забезпечення.

Висновки. Враховуючи проведені дослідження даного питання слід відмітити, що сучасна система міжнародного права не забезпечує комплексного та уніфікованого регулювання питань екологічної міграції, що зумовлює наявність істотних прогалин у сфері міжнародного захисту прав людини. Відсутність чітко визначеного правового статусу екологічних мігрантів, а також фрагментарність існуючих міжнародно-правових підходів свідчать про недостатню адаптованість чинного правового регулювання до сучасних глобальних викликів.

Водночас міжнародно-правові механізми захисту осіб, які вимушено залишають місце проживання внаслідок воєнних дій, є більш розвиненими та передбачають закріплену систему правових гарантій, зокрема у межах інституту біженства та тимчасового захисту. У цьому контексті ситуація, що склалася в Україні, характеризується поєднанням воєнних та екологічних чинників вимушеної міграції, що свідчить про трансформацію традиційних підходів до міжнародно-правового регулювання міграційних процесів.

З огляду на це постає необхідність переосмислення існуючих правових конструкцій та формування комплексного підходу до захисту осіб, переміщених унаслідок сукупної дії воєнних та екологічних факторів. Перспективними напрямками розвитку міжнародного права у цій сфері є створення універсального міжнародно-правового інструменту для регулювання статусу екологічних мігрантів, розширення та адаптація чинних механізмів захисту, а також інтеграція екологічного компоненту до міграційної та правозахисної політики держав. Лише за умови системного та комплексного підходу можливе формування ефективного міжнародно-правового механізму, здатного забезпечити належний рівень захисту прав і свобод осіб, переміщених унаслідок сучасних екологічних та воєнних викликів.

Список використаних джерел

1. Воеводін І. С. Міжнародний організаційно-правовий механізм захисту екологічних прав вразливих категорій осіб : дис. ... докт. філ.: 293 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2024. С. 265. URL: https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/aspirantura/zakhysty/voievodin/Voievodin_diss.pdf (дата звернення: 20.03.2026).
2. Зигрій О. Інтерпретації та захист екологічних прав людини: міжнародні стандарти та українські реалії. Актуальні проблеми правознавства. 2022. №1. С. 55–62. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1335>.
3. Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення. United Nations. 15 с. URL: www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf (дата звернення: 10.05.2026).

4. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі : Міжнародний документ від 19.09.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text (дата звернення: 10.05.2026).
5. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів : Міжнародний документ від 02.02.1971. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text (дата звернення: 10.05.2026).
6. Шамраєва В. М. Захист окремих груп осіб на рівні ООН та в рамках регіональних систем захисту прав людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. № 76. Т. 2. С. 278-284. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.44> (дата звернення: 20.04.2026).
7. Boyd D. Chapter 2: The Right to a Healthy and Sustainable Environment / Aguila Y. and Viñuales J.E. (Eds.). A Global Pact for the Environment-Legal Foundations. University of Cambridge, 2019. P. 30-36. URL: <https://globalpactenvironment.org/uploads/Aguila-Vinuales-A-Global-Pact-for-theEnvironment-Cambridge-Report-March-2019.pdf>.
8. Environmental Rule of Law: First Global Report. Nairobi. United Nations Environment Programme, 2019. URL: <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/27279>.
9. International Migration Law No. 34 – Glossary on Migration. Geneva : IOM, 2019. 248 p. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/IML_34_Glossary.pdf (дата звернення: 20.03.2026).
10. Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/73/195> (дата звернення: 27.03.2026).
11. Convention relating to the Status of Refugees. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees> (дата звернення: 27.03.2026).
12. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees. Geneva: UNHCR, 2019. 278 p. URL: <https://www.unhcr.org/media/handbook-procedures-andcriteria-determining-refugee-status-under-1951-convention-and-1967> (дата звернення: 25.03.2026).
13. Sukhorebra T., Metelskyi I., Piliukov Yu., Zyhrii O., Yurkevych I.. Main principles of ecology politics and law of the EU. JUS Rivista di Scienze Giuridiche. Volume 2023, Issue 3, P. 243 - 258. DOI: 10.26350/18277942_000135.
14. Zyhrii O., Zaitseva-Kalaur I. Features of the formation and implementation of environmental policy institutions of European cooperation: a challenge for the EU and Ukraine. *Polish Journal of Science*. Warszawa, 2023. № 64. P.33-37. DOI: 10.5281/zenodo.8153534.
15. Scissa C. Recognition and Protection of Environmental Migrants in International Law: A Long-lasting Swing between Urgency and Postponement. Dignity in Movement: Borders, Bodies and Rights. 2021. Pp. 41-53. URL: <https://www.e-ir.info/pdf/91948> (дата звернення: 24.03.2026).

References

1. Voievodin, I. S. (2024). *Mizhnarodnyi orhanizatsiino-pravovyi mekhanizm zakhystu ekolohichnykh prav vrazlyvykh katehoriy osib : dys. ... dokt. fil.: 293. [International organizational and legal mechanism for the protection of environmental rights of vulnerable categories of persons: dissertation ... doctor of philology]: 293.* Kharkiv. Retrieved from https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/aspirantura/zakhyst/voievodin/Voievodin_diss.pdf [in Ukrainian].
2. Zyhrii, O. (2022). Interpretatsii ta zakhyst ekolohichnykh prav liudyny: mizhnarodni standarty ta ukrainski realii [Interpretations and protection of environmental human rights: international standards and Ukrainian realities]. *Aktualni problemy pravoznavstva - Actual problems of Law*, 1, 55-62. Retrieved from <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1335> [in Ukrainian].
3. *Kerivni pryntsypy z pytan vnutrishnoho peremishchennia [Guiding principles on internal displacement]*. United Nations. 15 s. URL: www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf [in Ukrainian].
4. *Konventsiiia pro okhoronu dykoi flory ta fauny i pryrodnykh seredovyskh isnuvannia v Yevropi : Mizhnarodnyi dokument vid 19.09.1979. [Convention on the Conservation of European Wild Flora and Fauna and Natural Habitats: International document of 19.09.1979.]*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text [in Ukrainian].

5. *Konventsiiia pro vodno-bolotni uhiddia, shcho maiut mizhnarodne znachennia, holovnym chynom yak seredovyshe isnuvannia vodoplavnykh ptakhiv* : Mizhnarodnyi dokument vid 02.02.1971. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text [in Ukrainian].
6. Shamraieva, V. M. (2023). Zakhyst okremykh hrup osib na rivni OOH ta v ramkakh rehionalnykh system zakhystu prav liudyny. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo, T. 2*, 278-284. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.44> [in Ukrainian].
7. Boyd D. Chapter 2: *The Right to a Healthy and Sustainable Environment* / Aguila Y. and Viñuales J.E. (Eds.). (2019). *A Global Pact for the Environment-Legal Foundations*. University of Cambridge, 2019. P. 30-36. Retrieved from <https://globalpactenvironment.org/uploads/Aguila-Vinuales-A-Global-Pact-for-the-Environment-Cambridge-Report-March-2019.pdf> Retrieved from <https://docs.un.org/en/A/RES/73/195> [in English].
8. Environmental Rule of Law: First Global Report. Nairobi. United Nations Environment Programme, 2019. Retrieved from <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/27279> [in English].
9. *International Migration Law No. 34 – Glossary on Migration*. Geneva : IOM, 2019. 248. Retrieved from [in English]https://publications.iom.int/system/files/pdf/IML_34_Glossary.pdf [in English] [in English].
10. *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration*. Retrieved from <https://docs.un.org/en/A/RES/73/195> [in English].
11. *Convention relating to the Status of Refugees*. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees> [in English].
12. *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*. Geneva: UNHRC, 2019. 278 p. Retrieved from <https://www.unhcr.org/media/handbook-procedures-andcriteria-determining-refugee-status-under-1951-convention-and-1967> [in English].
13. Sukhorebra, T., Metelskyi, I., Piliukov, Yu., Zyhrii & O., Yurkevych, I. (2021). *Main principles of ecology politics and law of the EU. JUS Rivista di Scienze Giuridiche, ition and Protection of Environmental Migrants in International Law: A Long-lasting Swing between Urgency and Postponement. Dignity in Movement: Borders, Bodies and Rights*. Retrieved from <https://www.e-ir.info/pdf/91948> [in English].
14. Zyhrii, O. & Zaitseva-Kalaur I. (2023). Features of the formation and implementation of environmental policy institutions of European cooperation: a challenge for the EU and Ukraine. *Polish Journal of Science*, 64, 33-37. DOI: 10.5281/zenodo.8153534 [in English].
15. Scissa, C. (2021). Recognition and Protection of Environmental Migrants in International Law: A Long-lasting Swing between Urgency and Postponement. *Dignity in Movement: Borders, Bodies and Rights*, 41-53. Retrieved from <https://www.e-ir.info/pdf/91948> [in English].

Стаття надійшла 26.05.2026

Стаття прийнята до друку 30.06.2026

Опубліковано 31.08.2026